

NETEISĖTUMAS KAIP VADOVO CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS UŽ RIZIKINGAIS VERSLO SPRENDIMAIS BENDROVEI PADARYTĄ ŽALĄ SĄLYGA

Gintarė Jakuntavičiūtė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Verslo teisės katedra

Ateities g. 20, LT 08303 Vilnius, Lietuva

Telefonas (+370 5) 271 4625

Elektroninis paštas gintarejakuntaviciute@yahoo.com

Pateikta 2011 m. spalio 6 d., parengta spausdinti 2012 m. rugsėjo 10 d.

Anotacija. Straipsnyje pateikiama neteisėtumo kaip vienos iš vadovo civilinės atsakomybės už rizikingais verslo sprendimais bendrovei padarytą žalą sąlygų teisinė analizė, kuria siekiama nustatyti ribas tarp rizikingų verslo sprendimų priėmimo laisvės ir asmeninės vadovo atsakomybės už juos. Straipsnį sudaro du pagrindiniai skyriai, antrasis iš jų suskirstytas į du poskyrius, antrąjį išskiriant į dvi dalis pagal atitinkamas potemes.

Pirmajame straipsnio skyriuje nagrinėjama sąvokos „rizikingi verslo sprendimai“ samprata, o antrajame – neteisėtumas kaip bendrovės vadovo civilinės atsakomybės už bendrovei padarytą žalą, kilusią dėl rizikingo verslo sprendimo priėmimo, sąlyga. Šioje straipsnio dalyje nagrinėjamas rizikingų verslo sprendimų priėmimo tvarkos teisinis reguliavimas, analizuojama civilinės atsakomybės bendrovės vadovui už priimamus rizikingus verslo sprendimus taikymo praktika ir, remiantis užsienio valstybių patirtimi bei atsižvelgiant į šios patirties pritaikymo galimybes Lietuvoje, siūlomi būdai ir priemonės egzistuojančioms problemoms spręsti.

Reikšminiai žodžiai: bendrovės vadovas, civilinė atsakomybė, rizikingi verslo sprendimai, verslo sprendimų vertinimo taisyklė, fiduciarinių pareigų pažeidimas.

Įvadas

Jeigu nebūtų rizikos, nebūtų ir pažangos.

Vikentij Veresajev

Kiekvienos bendrovės¹ pagrindinis tikslas yra pelno siekimas, kuris neretai bendrovės vadovą verčia imtis rizikingų verslo sprendimų. Viena vertus, tai būtina tolesnės bendrovės plėtros bei akcininkų gaunamos naudos² maksimizavimo priemonė. Kita vertus, rizikingi verslo sprendimai neišvengiamai susiję su itin didele galimų nuostolių, o kartu ir bendrovės vertės sumažėjimo grėsme, kas atitinkamai padidina akcininkų ir jų paskirto bendrovės vadovo ginčo dėl nuostolių atlyginimo riziką. Taigi rizikingų verslo sprendimų priėmimo kontekste susiduriama tiek su akcininkų, tiek ir su bendrovės vadovo teisių bei teisėtų interesų apsaugos problema³, itin aktualia tose bendrovėse, kuriose nuosavybės ir valdymo funkcijų atskyrimas yra ne tik formalus, bet ir praktiškai įgyvendintas⁴. Todėl šiuolaikinėse teisinėse sistemose įtvirtintų fiduciarinių pareigų⁵ paskirtis – apginti teisės subjektus (dažniausiai akcininkus⁶) nuo neteisėtų bendrovės vadovo sprendimų ir įpareigoti prisiimti asmeninę atsakomybę už juos. Visgi griežtų atsakomybės standartų už bendrovės vadovo priimamus verslo sprendimus numatymas sumažintų jų efektyvumą bei varžytų verslo plėtotę, kadangi bendrovės vadovai vengtų

- 1 Sąvoka „bendrovė“ apima ribotos atsakomybės įmones, kurių įstatinis kapitalas padalintas į dalis, vadinamas akcijomis, t. y. pagrįstas nuo dalyvių asmeninio turto atskirtų kapitalo aktyvų susivienijimu (angl. *corporation*).
- 2 Tam, kad žodžių junginys „*akcininkų turtas*“ nebūtų painiojamas su žodžių junginiu „*bendrovės turtas*“, šiame straipsnyje bus vartojamas terminas „*akcininkų naudos (o ne turto) maksimizavimas*“. Kaip žinome, akcininkų turtas kiekybiškai išreiškiamas kaip jų turimų akcijų skaičiaus ir vienos akcijų vertės sandauga. Todėl pagrindinis bendrovės vadovo tikslas, vykdant valdymo funkcijas, turi būti orientuotas į bendrovės vertės maksimizavimą, kuri ir matuojama akcijos rinkos kaina. Tai patvirtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio 8 dalyje numatyta, jog bendrovės valdymo organai privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai. O kuo didesnė bendrovės akcijos kaina rinkoje, tuo didesnis yra akcininkų turtas (arba nauda). Taigi, vertinant kiekvieną bendrovės vadovo sprendimą, reikėtų taip pat įvertinti, ar jis atitinka akcininkų naudos (bendrovės vertės) maksimizavimo tikslą.
- 3 Tuo tarpu bendrovės kreditorių teisių bei teisėtų interesų apsaugos problema dažniausiai kyla bendrovės nemokumo arba bankroto atveju. Dauguma mokslininkų pripažįsta, jog tol, kol bendrovė yra moki, bendrovės valdymo organai turi fiduciarines pareigas bendrovės atžvilgiu, o bendrovei tapus nemokiai – kreditorių atžvilgiu. Plačiau apie tai žr. Kraakman, R. R., et al. *The Anatomy of Corporate Law. A Comparative and Functional Approach*. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 88–89; Gevurtz, F. A. *Corporation Law*. St. Paul Minn: West Group, 2000, p. 304–313; šios pozicijos taip pat laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Limantra“ v. N. G.* (bylos Nr. 3K-3-130/2011).
- 4 Plačiau apie tai žr. Bratton, W. W. Berle and Means Reconsidered at the Century's Turn. *Journal of Corporation Law*. 2001, 26(3): 759–760; Kiršienė, J.; Tikniūtė, A. Civilinė akcininko atsakomybė už bendrovės prievoles. *Jurisprudencija*. 2004, 55(47): 71–72.
- 5 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.87 straipsnyje įtvirtintos tokios juridinio asmens valdymo organų narių fiduciarinės pareigos kaip sąžiningumo ir protingumo, lojalumo, interesų konflikto vengimo. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
- 6 Be fiduciarinių pareigų, galima skirti ir kitas akcininkų teisių apsaugos priemones: (i) teisę balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime, renkant stebėtojų tarybą, valdybą ar bendrovės vadovą ir sprendžiant kitus LR ABĮ numatytus klausimus; (ii) teisę gauti dividendus; (iii) teisę parduoti jiems priklausančias akcijas.

naujovių, nesistengtų investuoti ir prisiimti rizikos. Tačiau, kita vertus, jeigu bendrovės vadovams nebūtų taikoma atsakomybė už jų priimtais sprendimais bendrovei padarytą žalą, kiltų rizika, jog vadovai priiminėtų neteisėtus sprendimus. Todėl itin svarbu surasti tą „aukso vidurį“ tarp atsakomybės ir verslo sprendimų priėmimo laisvės. Kadangi nei Lietuvos teisės aktai, nei teismų praktika nepateikia aiškių šių teisės institutų atskyrimo kriterijų, šio *mokslinio straipsnio tikslas* yra išanalizuoti esmines verslo sprendimų priėmimo bei teismo vertinimo taisykles, taikomas Lietuvos teisinėje sistemoje, siekiant surasti minėtą „aukso vidurį“. Tam, kad būtų pasiektas šis tikslas, straipsnyje bus nagrinėjamas rizikingų verslo sprendimų priėmimo tvarkos teisinis reguliavimas, analizuojama civilinės atsakomybės bendrovės vadovui už priimamus rizikingus verslo sprendimus taikymo praktika ir, remiantis užsienio valstybių patirtimi bei atsižvelgiant į šios patirties pritaikymo galimybes Lietuvoje, siūlomi būdai ir priemonės egzistuojančioms problemoms spręsti. Taigi šio *mokslinio tyrimo objektas* yra neteisėtumas kaip vadovo civilinės atsakomybės už priimtais rizikingais verslo sprendimais bendrovei padarytą žalą atsiradimo sąlyga.

Lietuvoje šis klausimas dar nebuvo atskiro mokslinio tyrimo objektu, nors R. Greičius, analizuodamas bendrovės vadovui nustatytos rūpestingumo pareigos turinį⁷, bei P. Čerka, vertindamas rūpestingumo pareigos principus ir standartus⁸, trumpai aptarė vieną iš šio mokslinio tyrimo aspektų – anglosaksų šalyse išplėtotos verslo sprendimų vertinimo taisyklės (angl. *business judgement rule*) esmę. Be to, šios taisyklės teorinius bei praktinius aspektus, būdingus anglosaksų šalims, taip pat analizavo nemažai užsienio šalių autorių, pavyzdžiui, Ng. P. Janelyn⁹, A. S. Gold¹⁰, C. A. L. Giraldo¹¹ ir kt.¹² Tačiau šių autorių darbuose neanalizuotas bendrovės vadovo civilinės atsakomybės už rizikingus verslo sprendimus klausimas, su juo susijusios problemos bei jų sprendimo būdai Lietuvos teisinės sistemos kontekste. Taigi šiame darbe, taikant loginį, sistemines analizės, lyginamąjį, istorinį ir kitus pagrindinius mokslinius *tyrimo metodus*, aptariama šio klausimo esmė bei problematika.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad šiuo metu pasauliui išgyvenant didžiausią finansų krizę nuo Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) Didžiosios depresijos¹³ laikų,

7 Greičius, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 139–147.

8 Čerka, P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei? *International Journal of Baltic Law*. 2002, 10(1): 58–75.

9 Janelyn, P. Ng. The Business Judgement rule: Checking the Autocracy in the Boardroom. *UST Law Review*. 2007-2008, 52: 150–194.

10 Gold, S. A. A Decision Theory Approach to the Business Judgement Rule: Reflections on Disney, Good Faith, and Judicial Uncertainty. *Maryland Law Review*. 2007, 66(2): 398–474.

11 Giraldo, L. A. C. Factors Governing the Application of the Business Judgement Rule: an Empirical Study of the US, UK, Australia and the EU. *Universitas. Bogota (Colombia)*. 2006, 111: 115–166.

12 Žr. literatūros sąrašą.

13 Didžioji ekonomikos krizė (dar vadinama Didžioji depresija) – didžiausia kapitalistinio ūkio krizė, vykusi 1929–1933 metais ir apėmusi visas ūkio šakas ir valstybes. Krizė prasidėjo JAV kilus panikai Niujorko vertybinių popierių biržoje Volstryte 1929 m. spalio 24 d., staiga nukritus akcijų kainoms, po ko prasidėjo bankrotų ir įsiskolinimų virtinė, apėmusi visas kapitalistines valstybes. *Vikipedija. Laisvoji enciklopedija* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2011-10-06]. <http://lt.wikipedia.org/wiki/Did%C5%B4ioji_ekonom%C4%97_kriz%C4%97>.

akivaizdu, jog bendrovės vadovų civilinės atsakomybės už priimamus rizikingus verslo sprendimus klausimas tapo itin *aktualus*. Tai patvirtino taip pat ir Europos Komisija 2011 metais išleistoje Žaliojoje knygoje „ES įmonių valdymo sistema“¹⁴, nurodydama, jog „kiekvienam atveju būtina aiškiai apibrėžti visų rizikos valdymo procese dalyvaujančių šalių (valdybos, vykdomosios vadovybės ir visų rizikos valdymo funkciją atliekančių darbuotojų) vaidmenis ir atsakomybę“. Taigi šis mokslinis tyrimas yra itin aktualus tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu, ypač šiuo metu, kai bendrovių veiklos mastas plečiasi ir apima kelių valstybių ribas. Be to, visais laikais daugeliui bendrovių vadovų, konkurencinės rinkos sąlygomis siekiančių tinkamai plėtoti bendrovės veiklą, visuomet aktualus buvo klausimas, kaip valdyti bendrovę, siekiant garantuoti jos finansinį gyvybingumą ir konkurencingumą, kur yra ta riba tarp verslo sprendimų priėmimo laisvės ir asmeninės bendrovės vadovo atsakomybės už juos.

1. Rizikingų verslo sprendimų samprata

Kiekvienas bendrovės vadovo priimamas verslo sprendimas yra daugiau ar mažiau rizikingas, todėl vartojant sąvoką „rizikingas verslo sprendimas“ yra pabrėžiamas vienas esminių priimamų verslo sprendimų požymių – rizikingumas. Visgi nei Lietuvos teisės aktai, nei teismų praktika nepateikia rizikingo verslo sprendimo apibrėžimo. Todėl, siekdami atskleisti šios sąvokos turinį, atskirai panagrinėsime sąvokų „rizika“ bei „verslo sprendimas“ reikšmes.

Sąvoka „rizika“ tradiciškai turi neigiamą atspalvį. Tačiau, pavyzdžiui, kinų hieroglifas, reiškiantis „riziką“, yra sudarytas iš dviejų dalių: viena reiškia pavojų, kita – galimybę, progą¹⁵.

Lietuvos autorių darbuose rizika dažniausiai apibūdinama, akcentuojant neapibrėžtumo kriterijų. Teigiama, jog rizika yra: a) neapibrėžtumas, susietas su tam tikro įvykio tikimybe, galimų tam tikro veiksmo rezultatų įvairove ateityje¹⁶; b) nepalankaus, atsitiktinio įvykio ar sąlygų atsiradimas bendrovės veikloje, ūkinės situacijos neapibrėžtumas¹⁷; c) sprendimų priėmimo situacija, kurioje įmanomas galimų rezultatų kintamumas ir egzistuoja tikimybė jiems kisti¹⁸. Rizika taip pat apibūdinama kaip rinkos neapibrėžtumas, nenusakoma ūkinės veiklos partnerių elgsena, informacijos stokos pasekmė¹⁹, kaip netikrumas ir neapibrėžtumas, kurie slypi pačioje rinkos ekonomikoje ir dėl kurių

14 Europos Komisijos 2011 m. balandžio 5 d. Žalioji knyga COM/2011/164 „ES įmonių valdymo sistema“ [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2011-09-01]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=58165&p_query=&p_tr2=2>.

15 Kancerevyčius, G. *Finansai ir investicijos. III atnaujintas leidimas*. Kaunas: „Smaltijos“ leidykla, 2009, p. 81.

16 Jasevičienė, F.; Ginotienė, R.; Stankevičienė, V. *Bankų rizikos: sisteminis požiūris*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2000, p. 8.

17 Albrechtas, J. Verslo rizika ir jos sumažinimo priemonės. *Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos*. 1999, 29 (77): 4.

18 Martinkus, B.; Žilinskas, V. *Pinigai. Vertybiniai popieriai. Bankai*. Kaunas: Technologija, 2004, p. 163.

19 Garškienė, A. *Verslo rizika*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997, p. 6.

įmonė gali patirti nuostolių²⁰. Panašius rizikos apibrėžimus pateikia ir užsienio šalių autoriai. Jie riziką traktuoja kaip situaciją, kai susiklosto nepalankaus nukrypimo nuo pageidaujamos išeities tikimybė²¹, kaip pavojų, nuostolių ir netekimų galimybę²², kaip pavojų nevykdyti finansinių įsipareigojimų²³. Pabrėžiama, kad rizika yra tam tikras neapibrėžtumas, kuris gali veikti visą ūkinio subjekto veiklą arba tam tikrą jo vykdomą operaciją²⁴. Tačiau, autorės nuomone, nereikėtų rizikos suprasti vien tik neigiama prasme. Susiklosčius palankioms aplinkybėms, rizika gali atnešti daug didesnę naudą nei apskritai vengiant rizikuoti ar prisiimant ženkliai mažesnę riziką. Taigi, apibendrinant nurodytus rizikos požymius, riziką galima traktuoti kaip situaciją, kurioje egzistuoja neapibrėžtumas dėl galimų pasirinkto veikimo modelio pasekmių.

Tuo tarpu sąvoką „verslo sprendimas“ galima apibrėžti tiek sistemiškai aiškinant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – LR CK) ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – LR ABI) nuostatas, tiek ir remiantis užsienio šalių patirtimi.

LR CK 2.4 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog verslininku laikomas asmuo, užsiimantis ūkine-komercine veikla²⁵. Ūkinė-komercinė veikla apibrėžiama kaip nuolatinė (tęstinė), savarankiška (veikiant savo vardu ir rizika) asmens veikla, siekiant pelno (atlygintinumo)²⁶. Šia veikla, kaip matyti iš LR ABI 4 straipsnio 3 dalies formuluotės²⁷, užsiima visos bendrovės. Paminėtina ir tai, kad sąvoka „verslas“ *Lietuvių kalbos žodyne* apibrėžiama kaip gavybinio pobūdžio ūkinė veikla²⁸. Taigi, sistemiškai vertinant šias nuostatas, verslo sprendimus galima apibrėžti kaip sprendimus, priimamus, vykdančią ūkinę-komercinę veiklą. Panašios pozicijos laikosi taip pat ir užsienio šalių autoriai, verslo sprendimą apibrėžiantys kaip bet kokią sprendimą atlikti tam tikrus veiksmus, susijusius su bendrovės vykdoma ūkine-komercine veikla, arba jų neatlikti²⁹. Pavyzdžiui,

20 Gronskas, V. *Prekinės verslininkystės rizika*. Kaunas: Technologija, 1997, p. 10.

21 Vaughan, E. J. *Risk Management*. Chicago: John Wiley & Sons, 1997, p. 8.

22 Kuznecova, E. V. *Finansovoe upravlenie kompaniej* [Financial Management of the Company]. Moskva: Pravovaja kultūra, 1995, p. 126.

23 Grobova, P. R. *Riski v sovremenom biznese* [Risks in the Contemporary Business]. Moskva: Allyens, 1994, p. 58.

24 Beernard, I. *Tolkavij ehkonomicheskij i finansovij slovar* [Explanatory Economic and Financial Dictionary]. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenie, 1997, p. 397.

25 Šis LR CK 2.4 straipsnis reglamentuoja fizinių asmenų civilinio teismo turinį, tačiau, atsižvelgiant į šio straipsnio 3 dalies formuluotę bei į LR CK 2.82 straipsnio 3 dalį, galima daryti išvadą, jog ši norma su atitinkamomis išimtimis gali būti taikoma ir juridinių asmenų atžvilgiu.

26 Plačiau žr. Bakanas, A., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 23.

27 LR ABI 4 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog bendrovės veiklos objektas įstatuose nurodomas trumpai apibūdinant bendrovės ūkinės komercinės veiklos pobūdį. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 64-1914.

28 Sąvoka „verslas“ gali turėti tris reikšmes: 1. kuo verčiamasi, veikla, darbas, iš kurio gyvenama, gaunama pelno, profesija; 2. gavybinio pobūdžio ūkinė veikla; 3. (smulki) gamyba, amatai. *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Naktinienė, G. (vyr. redaktorė), et. al. [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 [žiūrėta 2011-09-18]. <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.

29 Plačiau žr. Greenhow, A. The Statutory Business Judgement Rule: Putting The Wind Into Directors' Sales. *Bond Law Review*. 1999, 11(1): 31–58.

Australijoje analogiškas verslo sprendimo apibrėžimas netgi įtvirtintas įstatymo lygiu, pateikiant jį Australijos bendrovių įstatymo 180 straipsnio 3 dalyje³⁰. Taigi „verslo sprendimas“ yra bet kokio pobūdžio sprendimas atlikti tam tikrus veiksmus, susijusius su ūkinės-komercinės veiklos vykdymu, arba nuo jų susilaikyti.

Išanalizavus sąvokų „rizika“ ir „verslo sprendimas“ reikšmes, *rizikingus verslo sprendimus* būtų galima apibrėžti kaip sprendimus atlikti tam tikrus veiksmus, susijusius su ūkinės-komercinės veiklos vykdymu, priimamus tokiomis aplinkybėmis, kai egzistuoja neapibrėžtumas dėl galimų pasirinkto veikimo modelio padarinių, arba šių veiksmų neatlikti.

2. Vadovo civilinės atsakomybės už rizikingais verslo sprendimais bendrovei padarytą žalą sąlygos

LR ABĮ 19 straipsnio 6 dalyje numatyta, jog bendrovės santykiuose su kitais asmenimis bendrovės vardu vienvaldiškai veikia bendrovės vadovas, jis organizuoja kasdieninę bendrovės veiklą ir turi teisę vienvaldiškai sudaryti sandorius, išskyrus atvejus, kai bendrovės įstatuose numatytas kiekybinis atstovavimas (LR ABĮ 19 straipsnio 7 dalis, 37 straipsnio 10 dalis). Paminėtina ir tai, kad tuo atveju, jeigu bendrovėje nėra sudaromas kolegialus valdymo organas (valdyba), tai bendrovės vadovas turi teisę vienvaldiškai priimti netgi tokius svarbius sprendimus kaip bendrovės veiklos strategijos patvirtinimas, sprendimus bendrovei tapti kitų juridinių asmenų steigėja ar dalyve, sprendimus steigti bendrovės filialus ir atstovybes, investuoti, perleisti, nuomoti ar įkeisti ilgalaikį bendrovės turtą, taip pat priimti ir kitus sprendimus, kurie pagal LR ABĮ yra priskirti valdybos kompetencijai (LR ABĮ 37 straipsnio 10 dalis). Taigi bendrovės vadovui suteikta plati rizikingų verslo sprendimų priėmimo laisvė. Tačiau ji nėra absoliuti, kadangi įstatymuose yra įtvirtintos atitinkamos šios laisvės ribos. Jas, be kita ko, taip pat gali nustatyti bendrovės vidaus dokumentai (įstatatai, reglamentai, kitų bendrovės organų sprendimai, akcininkų sutartys ir pan.), su bendrovės vadovu sudarytos sutartys ir pan.

LR ABĮ 16 straipsnio 1 dalies 5 punktu akcininkams yra suteikta teisė skųsti bendrovės vadovo priimtus rizikingus verslo sprendimus, reikalaujant atlyginti bendrovei žalą, susidariusią dėl bendrovės vadovo pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, t. y. dėl nustatytų rizikingų verslo sprendimų priėmimo laisvės ribų peržengimo. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiu atveju akcininkams kyla pareiga įrodyti, kad bendrovės vadovas priimdamas ir (ar) vykdydamas rizikingus verslo sprendimus atliko *neteisėtus veiksmus*, kad būtent dėl šių neteisėtų veiksmų bendrovė patyrė žalą (*priežastinį ryšį*), ir atitinkamai pagrįsti reikalaujamos žalos dydį (*žalos faktą*). Tuo tarpu bendrovės vadovo kaltės įrodinėti neprivaloma, kadangi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra pabrėžęs, jog bendrovės vadovo *kaltė* yra preziumuojama³¹. Todėl bendrovės vadovas,

30 Australian Corporation Act 2001 [interaktyvus]. 2001 [žiūrėta 2011-09-18]. <http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/ca2001172/>.

31 Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Saulėtekis v. I. K., L. M. ir R. P.* (bylos Nr. 3K-3-604/2006);

norėdamas išvengti civilinės atsakomybės, turėtų paneigti šią prezumpciją, pateikdamas teisėtus įrodymus.

Paminėtina, kad bendrovės vadovas turi pareigą, priimdamas rizikingus verslo sprendimus, užtikrinti, kad bendrovei nebūtų padaryta žalos³². Žala, kaip viena iš būtinųjų bendrovės vadovo civilinės atsakomybės sąlygų, gali būti apibūdinama kaip dėl rizikingo verslo sprendimo atsiradęs bendrovės turto netekimas ar sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias bendrovė būtų gavusi, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų (LR CK 6.249 straipsnio 1 dalis). Žinoma, bendrovės vadovas privalėtų atlyginti tik tą žalą, kuri būtų jo neteisėtų veiksmų rezultatas (LR CK 6.247 straipsnis).

Vis dėlto detalesnės teisinės analizės reikalauja bendrovės vadovo veiksmų neteisėtumas kaip viena iš būtinųjų civilinės atsakomybės kilimo sąlygų, kadangi, tik nustačius bendrovės vadovo veiksmų vertinimo kriterijus bei standartus rizikingų verslo sprendimų priėmimo procese, bus galima tiksliai nustatyti ribą tarp teisės priimti rizikingus verslo sprendimus ir asmeninės vadovo civilinės atsakomybės. Be to, kai įrodomi vadovo neteisėti veiksmai, automatiškai preziumuojama, jog vadovas yra kaltas. Tuomet vertinama, kad konkrečiu atveju jis buvo nepakankamai rūpestingas, apdairus ir atidus, t. y. kaltas. Todėl neteisėtumo (objektyvaus nesąžiningumo) sąlygą analizuosime kartu su kaltės (subjektyvaus nesąžiningumo) sąlyga³³.

2.1. Bendrovės vadovo veiksmų neteisėtumas rizikingų verslo sprendimų priėmimo procese

Bendrovės vadovas, įgyvendindamas teisę priimti rizikingus verslo sprendimus, privalo neperžengti nustatytų šios teisės ribų. Priešingu atveju tai gali būti vėliau pripažinta bendrovės vadovo neteisėtais veiksmais. Tačiau šių ribų nustatymas, pasak Harvardo Teisės mokyklos profesoriaus Robert Clark, yra viena pagrindinių bendrovių teisės sprendžiamų problemų³⁴, kylančių iš esmės dėl to, kad itin sunku užtikrinti protingą bendrovės vadovo atsakomybės už priimamus verslo sprendimus laipsnį, tuo pat metu nesukeliant baimės rizikuoti, kadangi rizika yra viena iš pagrindinių bendrovės vertės bei akcininkų gaunamos naudos didinimo priemonių.

Teisės priimti rizikingus verslo sprendimus ribas nustato įstatymuose, bendrovės įstatuose bei kituose vidaus dokumentuose numatytos pareigos. Šių pareigų privalu laikyti viso verslo sprendimų priėmimo proceso metu, kurį iš esmės sudaro trys pagrindiniai etapai: 1) informacijos rinkimas, sprendimo turinio nustatymas ir rizikos įvertini-

2009 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti AB „Barklita“ v. G. B. ir J. G.* (bylos Nr. 3K-3-528/2009); 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Vajalio medienos gaminiai“ v. R. K., N. K.* (bylos Nr. 3K-3-228/2011); ir kt.

32 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.* (bylos Nr. 3K-7-444/2009).

33 Plačiau apie objektyvų ir subjektyvų nesąžiningumą žr. Norkūnas, A. Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas. *Jurisprudencija*. 2002, 28(20): 112–118.

34 Plačiau žr. Clark, C. R. *Corporate Law*. Boston: Little, Brown and Company, 1986, p. 33–34.

mas; 2) sprendimo priėmimas ir 3) sprendimo įgyvendinimas³⁵. Šio proceso metu bendrovės vadovas turi identifikuoti galimas verslo sprendimo rizikas, jas išmatuoti, imtis visų protingų priemonių joms apriboti bei sumažinti, jas nuolat stebėti bei kontroliuoti³⁶. Žinoma, tam reikia turėti specialių žinių, todėl bendrovės vadovas, esant reikalui, visuomet turi teisę kreiptis į kompetentingus vidaus ar išorės ekspertus bei specialistus.

LR ABĮ ir LR CK nustato bendrąsias bendrovės vadovo pareigas, kurių jis privalo laikytis pagal savo kompetenciją vykdydamas jam pavestas valdymo funkcijas. Visų pirma, bendrovės vadovas privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai (LR ABĮ 19 straipsnio 8 dalis). Todėl bendrovės vadovo priimami rizikingi verslo sprendimai turi atitikti bendrovės ir jos akcininkų interesus, t. y. būti orientuoti į pelno siekimą. Tai pabrėžė ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, konstatuodamas, jog „bendrovės vadovas privalo dėti visas pastangas, kad būtų maksimaliai išnaudotos visos teisėtos galimybės ir priemonės bendrovei gauti pajamas“³⁷. Antra, bendrovės vadovas yra įpareigotas savo veikloje vadovautis įstatymais, kitais teisės aktais, bendrovės įstatais, visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimais, stebėtojų tarybos bei valdybos sprendimais ir pareigūniais nuostatais (LR ABĮ 37 straipsnio 7 dalis). Be to, LR CK 2.82 straipsnio 4 dalyje numatyta, jog bendrovės vadovo priimami sprendimai, be kita ko, neturi prieštarauti protingumo ar sąžiningumo principams ir bendrovės kreditorių teisėms bei teisėtiems interesams. Galiausiai, bendrovės vadovas privalo nepažeisti ne tik LR CK 2.87 straipsnyje įtvirtintų fiduciarinių pareigų, t. y. pareigos veikti sąžiningai ir protingai, būti lojalus bendrovei ir laikytis konfidencialumo, vengti interesų konflikto, bet ir bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai (LR CK 6.246 straipsnio 1 dalis).

Kaip matome, įstatymuose įtvirtintos tik bendro pobūdžio pareigos, kurių bendrovės vadovas turi laikytis, vykdydamas jam pavestas funkcijas. Tačiau juose nėra pateikta aiškių taisyklių bei kriterijų, kuriais bendrovės vadovas turėtų vadovautis, priimdamas rizikingus verslo sprendimus, tai palikta plačiai teismo diskrecijai. Paminėtina, jog 1994 metų redakcijos LR ABĮ vis dėlto nustatė konkrečius reikalavimus priimamiems verslo sprendimams. Šio įstatymo 18 straipsnio 6 dalyje buvo numatyta, jog sprendimai: 1) neturi pažeisti bendrovės įstatų ar būti priešingi įstatuose nurodytiems bendrovės veiklos tikslams; 2) negali akivaizdžiai viršyti normalios gamybinės-ūkinės rizikos; 3) nebūti akivaizdžiai nuostolingi ar akivaizdžiai ekonomiškai nenaudingi³⁸. Tačiau šiuo metu galiojančioje LR ABĮ redakcijoje šios nuostatos nebėra. Todėl kyla klausimas, koiais kriterijais vadovaujantis reikia vertinti bendrovės vadovo veiksmus rizikingų verslo sprendimų priėmimo procese? Ar teismas, nustatinėdamas vadovo neteisėtų veiksmų egzistavimo faktą, turi teisę vertinti bendrovės vadovo priimtų verslo sprendimų turinį? Siekdami atsakyti į šiuos klausimus, toliau aptarsime verslo sprendimų turinio bei viso

35 Plačiau apie tai žr. Blake, C. *Sprendimų priėmimo menas. Kaip vadovauti verslui nuolat kintančiame pasaulyje*. Vilnius: UAB „Verslo žinios“, 2008.

36 Plačiau apie tai žr. Kancerevyčius, G., *supra* note 15, p. 82.

37 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 20 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutavusi UAB „Metalo ženklai“ v. A. T. ir A. I.* (bylos Nr. 3K-3-334/2010).

38 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 55-1046.

jų priėmimo proceso vertinimo kriterijus, turinčius esminės reikšmės vertinant bendrovės vadovo veiksmų teisėtumą.

2.1.1. Rizikingų verslo sprendimų turinio vertinimas

Teisės doktrinoje galima rasti skirtingų nuomonių dėl teisėjų teisės vertinti verslo sprendimų turinį. Vieni autoriai³⁹ teigia, jog teisėjai, sprenddami bylas dėl vadovo atsakomybės, neturi teisės vertinti vadovo priimto verslo sprendimo turinio, kadangi jie nėra verslininkai bei neturi realių galimybių įvertinti verslo sprendimo turinio pagrįstumo ir protingumo. Kiti autoriai⁴⁰ teigia, jog teismai turi tokią teisę, tačiau tik tuomet, kai nustatomos aplinkybės, įrodančios, jog bendrovės vadovas pažeidė jam nustatytas pareigas, ypač kai įrodoma, jog verslo sprendimas buvo priimtas nesąžiningai, pažeidžiant interesų konflikto vengimo pareigą arba esant nepakankamai informuotam apie priimamo verslo sprendimo aplinkybes bei galimas pasekmes⁴¹. Vis dėlto pritarant antrajai nuomonei, kadangi verslo sprendimo turinio vertinimas, kai įrodomi nesąžiningi ir neprotingi bendrovės vadovo veiksmai, yra viena iš būtinų prielaidų, reikalingų teisingam bei tinkamam bendrovės vadovo civilinės atsakomybės už priimamus verslo sprendimus instituto taikymui.

Lietuvos teismų praktikoje taip pat laikomasi panašios pozicijos ir pabrėžiama, jog bendrovės vadovo priimto verslo sprendimo pagrįstumas ir naudingumas gali būti patikrinti ir individualiai įvertinti⁴². Taip pat konstatuota, jog sandoriai, kaip vienkartiniai verslo sprendimai, kurie nors ir nėra ekonomiškai naudingi atitinkamoje situacijoje (pavyzdžiui, sutarties sudarymas, numatant didesnes palūkanas, nei kitais atvejais ar su kitais asmenimis, sutarties nutraukimas ekonomiškai nepalankiomis sąlygomis ar teikiant pernelyg daug nuolaidų ir pan.), savaime dar nereiškia neteisėtų veiksmų. Teismas pažymėjo, jog ūkinėje veikloje egzistuoja verslo ciklai, svyravimai, todėl versle negalima garantuoti nei nuolatinio ir stabilaus pelno, nei vien tik naudingų sandorių sudarymo⁴³. Jei sandorius būtų leidžiama ginčyti vien dėl to, kad jie tiesiog komerciškai nenaudingi, rinkose kiltų didelis ekonominis nestabilumas ir netikrumas, nes bet kokie vienai šaliai komerciškai nenaudingi sandoriai galėtų būti ginčijami. Suprantama, kad tokiu atveju

39 Plačiau žr. Dietrich, N. The “Business Judgement Rule”: Whose Judgement? *Corporate Governance Review*. 2002, 14(4): 7–10.

40 Plačiau žr. Giraldo, L. A. C. Modern Conception of Business Judgement Rule: A Case Study on Delaware Jurisprudence. *International Law: Revista colombiana de derecho internacional*. 2005, 005: 13–39.

41 JAV teismai, sprenddami bylas dėl bendrovės vadovų 2008 metų finansų krizės metu priimtais rizikingais verslo sprendimais padarytos žalos atlyginimo, taip pat konstatavo, jog verslo sprendimų turinys neturi būti vertinamas, jei neįrodoma, jog jie buvo priimti nesąžiningai ir neturint pakankamai informacijos. Žr., pavyzdžiui, *In re Bear Stearns Litigation*, No. 600780/08; *Irving Ehrenhaus v. John D. Baker, II, et al.*, No. 08 CVS 22632.

42 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *laivų krovos AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“*, D. B. ir R. M. (bylos Nr. 3K-3-73/2008).

43 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Balmeto Medis“ v. AB „Simega“* (bylos Nr. 3K-3-511/2011).

svarbus civilinės teisės tikslas – užtikrinti sąžiningą ir teisėtą civilinę apyvartą – nebūtų pasiektas, nes būtų sudarytos kliūtys egzistuoti pačiai civilinei apyvartai.

Vis dėlto neteisėtai pripažįstami tokie sprendimai, kurie yra akivaizdžiai žalingi (pavyzdžiui, akivaizdžiai žalingas yra turto perdavimas kitiems asmenims neatlyginamai)⁴⁴, nepateisinamai rizikingi (pavyzdžiui, nepateisinama rizika būtų tada, jeigu už bendrovės grynuosius pinigus būtų įgytas bevertis turtas arba toks turtas tap-
tų bevertis vėliau)⁴⁵, neatitiktų protingos verslo rizikos ar prieštarautų geriems verslo standartams (pavyzdžiui, protingos verslo rizikos neatitinka ir geriems verslo standartams prieštarauja sprendimas nevykdyti bendrovės veiklos, tokiu būdu didinant nuostolius neatsiskaitymu su kreditoriais)⁴⁶. Taigi Lietuvos teismų praktikoje rizikingų verslo sprendimų turinio vertinimui taikomi *akivaizdaus žalingumo*, *nepateisinamo rizikingumo*, *protingos verslo rizikos* bei *gerų verslo standartų* kriterijai. Tačiau šie kriterijai vis dėlto yra vertinamojo pobūdžio, kas atitinkamai leidžia daryti išvadą, jog bendrovės vadovo priimto verslo sprendimo turinio vertinimas kaskart priklausys nuo to, kaip teismas aiškina ir taikys šiuos kriterijus, sprenddamas konkrečias bylas. Todėl tai nesukuria vadovams reikiamo aiškumo *ex ante*, nes jie priimdami atitinkamus verslo sprendimus nežino, kaip šie sprendimai teismų bus vertinami *ex post*.

Tam, kad būtų išvengta praktinių problemų, aiškinant bei taikant anksčiau nurodytus kriterijus, būtų galima pasiremti JAV pavyzdžiu, kur teismai, sprenddami panašaus pobūdžio bylas bei vertindami verslo sprendimų turinį, plačiai taiko sprendimų teoriją (angl. *decision theory*), teikiančią prioritetą racionalumo principui (angl. *principle of rationality*). Šios teorijos šalininkai⁴⁷ teigia, kad verslo sprendimai gali būti priimami trejo-
po pobūdžio sąlygomis: 1) rizikos (žinant įvairių pasirinkimų pasekmes ir šių pasekmių atsiradimo tikimybę); 2) neapibrėžtumo (žinomos pasekmės, bet visiškai nežinomos tikimybės) bei 3) nežinojimo (nežinomos nei pasekmės, nei jų atsiradimo tikimybės) sąlygomis. Pripažįstama, jog verslo sprendimas yra neracionalus tuo atveju, jeigu jis priimamas neapibrėžtumo ar nežinojimo sąlygomis, ir mažai tikėtina, jog teisingai motyvuotas ir minimaliai informuotas asmuo galėtų tokį priimti⁴⁸. Tačiau kartu pabrėžiama, jog racionalumas yra neatsiejamai susijęs su pagrįstumu (angl. *reasonableness*)⁴⁹, kadangi protingas bendrovės vadovas yra tas, kuris tiki, kad jo priimamas verslo sprendimas yra pagrįstas. Priešingu atveju jo veiksmai bus pripažįstami neprotingais arba nesąžiningais. Vadovaudamiesi šia sprendimų teorija, JAV teismai taiko tokią formulę:

44 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Balmeto Medis“ v. AB „Simega“* (bylos Nr. 3K3511/2011).

45 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.* (bylos Nr. 3K-3-428/2008).

46 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Limantra“ v. N. G.* (bylos Nr. 3K-3-130/2011).

47 Plačiau žr. Gold, S. A., *supra* note 10, p. 398–474; Vermeule, A. *Judging under Uncertainty: An Institutional Theory of Legal Interpretation*. Harvard: Harvard University Press, 2006, p. 171.

48 Allen, T. W., *et. al.* Realigning the Standard of Review of Director Due Care with Delaware Public Policy: A Critique of Van Gorkom and Its Progeny as a Standard of Review Problem. *Northwestern University Law Review*. 2002, 96: 452.

49 *Ibid.*, p. 453.

nauda – apsisaugojimo kaštai > *žalos dydis* × *atsiradimo tikimybė*⁵⁰.

Vadovaudamiesi šia formule ir pripažindami, jog visi verslo sprendimai turi vienos ar kitokios žalos potencialą, JAV teismai vertina, ar bendrovės vadovas protingai bei rūpestingai įvertino priimamo verslo sprendimo naudą, galinčios atsirasti žalos dydį, jos atsiradimo tikimybę bei apsisaugojimo nuo jos kaštus. Tuo atveju, jeigu nebus išlaikoma formulėje nurodyta proporcija, tai bendrovės vadovai bus pripažinti priėmę neprotingą, t. y. neteisėtą, verslo sprendimą. Žinoma, tam, kad būtų galima taikyti šią formulę, būtina vadovautis taip pat ir ekonomistų bei finansininkų rekomendacijomis ir išaiškinimais, kurie dažniausiai akcentuoja tai, kad, prieš priimant verslo sprendimą, pirmiausia reikia įvertinti maksimalius galimus patirti nuostolius, kurie jokiū būdu neturi būti lygūs ar viršyti bendrovės nuosavo kapitalo dydžio, priešingu atveju tai galėtų būti traktuojama kaip neteisėtas verslo sprendimas⁵¹. Taigi Lietuvos teismų praktikoje taip pat būtų galima pritaikyti šiuos verslo sprendimų turinio vertinimo metodus.

2.1.2. Rizikingų verslo sprendimų priėmimo proceso vertinimas

Rizikingų verslo sprendimų priėmimo procesas vertinamas, atsižvelgiant į tam tikras įstatymuose įtvirtintas ar teismų praktikoje suformuotas taisykles, kurios skirtingai reglamentuojamos, aiškinamos bei taikomos bendrosios teisės (angl. *common law*) ir kontinentinės teisės (angl. *civil law*) sistemų šalyse. Todėl toliau atskirai jas ir panagrinėsime.

2.1.2.1. Taisyklės, taikomos bendrosios teisės sistemos šalyse

Bendrosios teisės sistemos šalyse bendrovės vadovo priimami rizikingi verslo sprendimai vertinami vadovaujantis verslo sprendimo vertinimo taisykle (angl. *business judgement rule*). Šią taisyklę pirmieji suformulavo JAV teismai, kurie dar XIX a. pradžioje pripažino⁵², jog bendrovės vadovų sąžiningai ir bendrovės interesais priimti verslo sprendimai negali būti teismo peržiūrimi ar tikrinami.

Atsižvelgiant į tai, kad bendrovių teisės doktrinoje skiriami dvejopo pobūdžio standartai: elgesio (angl. *standards of conduct*), numatantys, kaip bendrovės vadovas turi vykdyti jam nustatytas pareigas, ir patikrinimo (angl. *standards of review*), numatantys, kaip teismai, sprenddami bendrovės vadovų atsakomybės taikymo klausimus, turi patikrinti šį pareigų vykdymą⁵³, teisės doktrinoje verslo sprendimo vertinimo taisyklė apibrėžiama dvejopai: kaip atsakomybės standartas (angl. *standard of liability*) ir kaip teismi-

50 *United States v. Carroll Towing Co.* 159 F.2d 169 (2d Cir. 1947).

51 Plačiau apie tai žr. Mackevičius, J. Įmonių veiklos rizikų rūšys ir jų vertinimo būtinumas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2005, 5: 220; Keay, R. A. The Director's Duty To Take Into Account The Interests Of Company Creditors: When Is It Triggered? *Melbourne University Law Review*. 2001, 11: 334.

52 Verslo sprendimo vertinimo taisyklė JAV pirmą kartą buvo taikyta 1829 m. Luizianos valstijos teismo nagrinėtoje byloje *Percy v. Millaudon*. Plačiau apie tai žr. Giraldo, L. A. C. Factors Governing the Application of the Business Judgement Rule: an Empirical Study of the US, UK, Australia and the EU, *supra* note 11, p. 120; Janelyn, P. Ng., *supra* note 9, p. 155.

53 Eisenberg, A. M. The Divergence of Standards of Conduct and Standards of Review in Corporate Law. *Fordham Law Review*. 1993, 62(3): 437.

nio susilaikymo doktrina (angl. *judicial abstention doctrine*)⁵⁴. Ši taisyklė turi daugelį aspektų. Dažniausiai ji vertinama kaip prezumpcija, skirta apsaugoti bendrovės vadovus nuo asmeninės atsakomybės už sąžiningai priimtus verslo sprendimus, atitinkančius rūpestingumo pareigos (angl. *duty of care*) standartus. Kitaip tariant, ja yra įtvirtinami „saugaus uosto“ (angl. *safe harbor*) principai, kurie užtikrina bendrovės vadovų priimtų verslo sprendimų, atitinkančių tam tikras įstatymuose ar precedentų teisėje įtvirtintas sąlygas, nenuginčijimą. O teisiniuose procesuose ši taisyklė yra kaip teismams skirta teisinė priemonė, suteikianti teisę atmesti akcininkų ieškinį dėl žalos atlyginimo ir padedanti išvengti verslo sprendimų esmės pakeitimo, kas yra išimtinė verslo subjektų prerogatyva. Galiausiai verslo sprendimo vertinimo taisyklė gali būti vertinama kaip teisinė priemonė, skirta užtikrinti ekonominę laisvę bei skatinti pagrįstos rizikos prisiėmimą⁵⁵.

Priklausomai nuo to, kaip – tiesiogiai (angl. *explicitly*), netiesiogiai (angl. *implicitly*) ar įstatymiškai (angl. *statutory*) – konkrečios valstybės teisinėje sistemoje įtvirtinama verslo sprendimo vertinimo taisyklė, teisės doktrinoje skiriami trys jos taikymo modeliai⁵⁶: a) žemas (angl. *low model*); b) vidutinis (angl. *medium model*) ir c) aukštas (angl. *high model*).

Aukštas modelis egzistuoja Australijoje, kadangi šioje valstybėje nuo 2000 m. kovo 13 d. galioja įstatymo numatyta verslo sprendimo vertinimo taisyklė, įtvirtinta Bendrovių įstatymo 180 straipsnyje⁵⁷, numatančiame, jog bendrovės vadovas, priimdamas verslo sprendimą, nepažeidžia rūpestingumo standartų tik tuo atveju, jeigu vadovas: a) priima sprendimą sąžiningai ir tinkamu tikslu; b) nėra asmeniškai suinteresuotas sprendimu; c) yra informuotas apie priimamo sprendimo objektą ta apimtimi, kurią jis pagrįstai laiko pakankama; d) protingai tiki, kad sprendimas atitinka geriausius bendrovės interesus.

Analogiška taisyklė suformuluota Amerikos teisės instituto priimtų Bendrovių valdymo principų (angl. *Principles of Corporate Governance*)⁵⁸ 4.01(c) straipsnyje. Panaši taisyklė taikoma ir JAV precedentų teisėje, kur teismai taiko prezumpciją, numatančią, jog bendrovės vadovo verslo sprendimas yra: a) priimtas sąžiningai; b) pagrįstai tikint, jog jis atitinka geriausius bendrovės interesus; c) priimtas pakankamos informacijos pagrindu⁵⁹ bei d) protingai apsvarsčius galimas tokio sprendimo alternatyvas⁶⁰. Tol, kol ši prezumpcija nėra paneigiama, teismas apskritai atsisako vertinti ginčijamą verslo sprendimą ir taikyti bendrovės vadovui asmeninę atsakomybę, net jeigu toks verslo sprendimas ir yra žalingas bendrovei⁶¹. Taigi JAV egzistuoja vidutinis verslo sprendimo

54 Giraldo, L. A. C., *supra* note 40, p. 23.

55 Branson, M. D. The Rule That Isn't a Rule – The Business Judgement Rule. *Valparaiso University Law Review*. 2002, 36(3): 632.

56 Giraldo, L. A. C. Factors Governing the Application of the Business Judgement Rule: an Empirical Study of the US, UK, Australia and the EU, *supra* note 11, p. 147.

57 *Ibid.*, p. 141–142.

58 American Law Institute. *Principles of Corporate Governance: Analysis and Recommendations*. Saint Paul Minnesota: American Law Institute Publishers, 2011.

59 *Aronson v. Lewis*, 473 A.2d 805 (Del 1984); *Smith v. Van Gorkom*, 488 A.2d 858 (Del. 1985).

60 *Cede & Co. v. Technicolor, Inc.*, 634 A.2d 345, 368-71 (Del. 1993).

61 Verslo sprendimo vertinimo taisyklė JAV grindžiama nuostata, jog „bendrovės vadovai yra labiau kompetentingi priimti verslo sprendimus nei teisėjai“ (*International Ins. Co. V. Johns*, 874 F.2d 1447, 1458

vertinimo taisyklės taikymo modelis, kadangi ši taisyklė yra pripažinta ne įstatymiškai, o tiesiogiai.

Galiausiai Jungtinėje Karalystėje (toliau – JK) egzistuoja žemas verslo sprendimo vertinimo taisyklės taikymo modelis, kadangi šioje valstybėje ši taisyklė nėra aiškiai suformuluota nei teisės aktuose, nei teismų sprendimuose, tačiau teismai visgi ją netiesiogiai pripažįsta. Tai paaiškinama tuo, kad rūpestingumo ir atidumo pareigos (angl. *duties of care and skill*) yra subjektyvios, jos paremtos asmeniniais bendrovės vadovo sugebėjimais. Iš bendrovės vadovo nėra reikalaujama didesnio rūpestingumo ir atidumo, nei galima būtų tikėtis iš tokias pačias žinias bei patirtį turinčio asmens⁶², jis nėra įpareigotas nepertraukiamai stebėti bendrovės veiklą ir turi teisę perduoti dalį savo pareigų kitiems bendrovės darbuotojams⁶³ (vadovo pavaduotojams, skyrių vadovams ir pan.). Taigi bendrovės vadovai gali būti teismo vertinami pagal jų asmenines žinias bei įgūdžius, remiantis kiekvienos konkrečios bylos aplinkybėmis ir atsižvelgiant į bendrovės vadovo vaidmenį bendrovės valdymo struktūroje⁶⁴. Taigi JK precedentų teisėje įtvirtinti itin lankstūs rūpestingumo bei atidumo standartai.

Paminėtina tai, kad verslo sprendimo vertinimo taisyklės taikymo modelis yra tiesiogiai susijęs su bendrovės vadovui užtikrinamo tikrumo laipsniu. Kuo aukštesnis šios taisyklės taikymo modelis, tuo didesnis bendrovės vadovo tikrumo laipsnis, t. y. bendrovės vadovų tikrumas dėl to, kaip bus vertinami jų priimami verslo sprendimai.

2.1.2.2. Taisyklės, taikomos kontinentinės teisės sistemos šalyse

R. Greičiaus nuomone⁶⁵, Lietuvos teismų praktikoje taip pat taikoma verslo sprendimo vertinimo taisyklė. Tačiau su tokia nuomone nesutiktume, visų pirma, todėl, kad kontinentinės teisės sistemos šalyse nėra visoms šalims bendro instrumento, kuris aiškiai nurodytų šią taisyklę. Tai dažniausiai paaiškinama tuo, kad tokia taisyklė yra paremta bendrosios teisės šalių tradicijomis, todėl itin sunku ją inkorporuoti į kontinentinės teisės šalių, tarp jų ir Lietuvos, teisinės sistemas. Be to, teisės doktrinoje pripažįstama, jog tam, kad valstybėje būtų taikoma verslo sprendimo vertinimo taisyklė, būtina, kad ji pripažintų ir taikytų teismo susilaikymo doktriną (angl. *judicial abstention doctrine*)⁶⁶, t. y. susilaikymo nuo bendrovės vadovų priimtų verslo sprendimų kritikavimo *ex post* doktriną. Tačiau nei Lietuva, nei kitos kontinentinės teisės šalys, kurios nors ir įtvirtina atitinkamus rūpestingumo pareigos standartus, netaiko verslo sprendimo vertinimo taisyklės kaip teismo peržiūrėjimo standarto (angl. *standard of judicial review*). Jose nėra tokių teisminių ginčų nagrinėjimo tradicijų ir teismų sprendimuose suformuluotų taisyklių, kurios leistų bendrovės vadovams būti visiškai ramiems ir įsitikinusiems,

n.20 (11th Cir. 1989), todėl „teismai neturėtų vėliau kritikuoti bendrovės vadovų priimtų verslo sprendimų“ (*Federal Deposit Ins. Corp. v. Stahl*, 89 F.3d 1510, 1517 (11th Cir. 1996).

62 *Re Brazilian Rubber Plantations and Estates Ltd* [1911] 1 Ch 425.

63 *Re City Equitable Fire Insurance Co Ltd* [1925] Ch 407.

64 *Re Barings Plc & Others* [n° 5] [1999] 1 BCLC 433.

65 Greičius, R., *supra* note 7, p. 139-147.

66 Giraldo, L. A. C. Factors Governing the Application of the Business Judgement Rule: an Empirical Study of the US, UK, Australia and the EU, *supra* note 11, p. 160.

kad teismas, vadovaudamasis tomis taisyklėmis, garantuotai atmes akcininkų ieškinį dėl žalos atlyginimo. Pavyzdžiui, *Italijos* teismų praktikoje yra suformuotas rizikingų verslo sprendimų vertinimo metodas, kuris įpareigoja teismus vertinti: a) visas faktines aplinkybes, egzistavusias verslo sprendimo priėmimo momentu; b) visą informaciją, patvirtinimus ir atsargumo priemones, kurių ėmėsi bendrovės vadovas priimdamas verslo sprendimą, įskaitant jo asmeninius techninius įgūdžius bei konsultantų patarimus ir pagalbą; c) priimamų verslo sprendimų galimų pasekmių pagrįstą numatymą, kas protingam vadovui būtų normalu, atsižvelgiant į prieš tai išvardintas aplinkybes⁶⁷. *Švedijos* teismų praktikoje ir teisės doktrinoje yra pripažįstama, kad: 1) bendrovėje turi būti užtikrintas rizikos prisiėmimo mechanizmas, bendrovės vadovai privalo nustatyti galimas rizikas bei jas sumažinti; 2) jie neturi būti atsakingi už visus verslo sprendimus, kurie sukėlė neigiamų pasekmių, išskyrus tuos atvejus, kai sprendimai priimami pažeidžiant įstatymus ar bendrovės įstatus; 3) bendrovės vadovui visuomet kils atsakomybė už nerūpestingai, neatsargiai ar aplaidžiai priimtus verslo sprendimus⁶⁸.

Lietuvos teisės aktai, kaip jau minėta, įtvirtina tik bendro pobūdžio pareigas, kurių privalo laikytis bendrovės vadovas, priimdamas rizikingus verslo sprendimus. Tuo tarpu teismams palikta plati diskrecijos teisė vertinti šių pareigų įgyvendinimo procesą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, vertindamas bendrovės vadovo veiksmus rizikingų verslo sprendimų priėmimo procese, viena vertus, atsižvelgia į šių veiksmų atitiktį objektyviesiems ir subjektyviesiems protingumo kriterijams⁶⁹. Objektyvus kriterijus reiškia, kad bendrovės vadovas įpareigojamas elgtis kaip rūpestingas, apdairus, protingas vadovas⁷⁰. Tuo tarpu subjektyvus kriterijus apibūdina bendrovės vadovo kvalifikaciją, išsimokslinimą, patirtį ir pan.⁷¹. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad bendrovės vadovo veiksmai ir sprendimai sudarant ir vykdant sandorius turi užtikrinti, kad bendrovei nebūtų padaryta nuostolių⁷². Bendrovės vadovas privalo veikti atidžiai ir rūpestingai, kad bendrovė nepatirtų nuostolių dėl nepateisinamos rizikos. Jeigu nuostolių patirta, t. y. jeigu, pavyzdžiui, būtų nustatyta, kad dėl sutarčių sudarymo už grynuosius pinigus įgytas bevertis turtas ar vėliau tapo bevertis, tai būtų pagrindas išvadai, kad bendrovės vadovo veiksmai yra neteisėti – pažeidžiantys jo teisinę pareigą veikti bendrovės naudai. Teismas taip pat yra pabrėžęs, jog, vertinant įrodymus tokio pobūdžio bylose, būtina atsižvelgti ne tik į konkretaus sandorio įtaką bendrovės turtinei padėčiai, bet ir įvertinti sandorių visumą, atsižvelgti į jų sudarymo metu buvusią situaciją bendrovėje, sandorio šalių ryšius, sandorių ekonominį pagrįstumą ir pan., nes tai reikšminga sprendžiant dėl bendrovės vadovo pareigos veikti išimtinai bendrovės interesais įvykdymo.

67 Plačiau žr. Pereira, A. M., et al. *Directors' Liability: A Worldwide Review*. Netherlands: International Bar Association, 2006, p. 314.

68 *Ibid.*, p. 385.

69 Greičius, R., *supra* note 7, p. 131.

70 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Vajalio medienos gaminiai“ v. R. K., N. K.* (bylos Nr. 3K-3-228/2011).

71 Plačiau žr. Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 77.

72 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.* (bylos Nr. 3K-3-428/2008).

Be to, atkreiptas dėmesys į tai, kad tuo atveju, jeigu ginčijami sandoriai buvo sudaryti tarp susijusių bendrovių, kurias sieja tie patys akcininkai bei darbuotojai, sutuoktiniai ir pan., tai yra pagrindas vertinti šias aplinkybes kaip sustiprinančias abejones dėl tam tikrų sandorių sąžiningumo, bendrovės vadovo interesų konflikto sudarant sandorius ir tinkamo minėtų vadovo pareigų bendrovei vykdymo. Visos šios aplinkybės yra glaudžiai tarpusavyje susijusios, todėl nustatinėtinos, tirtinos ir vertintinos kompleksiskai. Tai įrodo, jog, vertindamas konkrečios bylos aplinkybes, teismas taip pat atsižvelgia ir į šių pareigų vykdymą: a) pareigos elgtis išimtinai bendrovės interesais; b) sąžiningumo bei c) interesų konflikto vengimo⁷³.

Taigi iš esmės Lietuvoje rizikingi verslo sprendimai vertinami per fiduciarinių pareigų vykdymo prizmę, t. y. nustatant atitinkamus veikimo standartus. Tačiau tam, kad tiek vadovams, priimantiems rizikingus verslo sprendimus, tiek teismams, vertinantiems šių sprendimų teisėtumą, tiek patiems akcininkams, ketinantiems reikalauti žalos atlyginimo, būtų aišku, kokiais kriterijais reikėtų vadovautis vertinant vadovo priimamus rizikingus verslo sprendimus, siūlytina nustatyti vieningą šių kriterijų sistemą, t. y. suformuluoti aiškią taisyklę, įtvirtinančią bendrovės vadovo veiksmų už priimamus rizikingus verslo sprendimus teistumo prezumpciją, turinio atžvilgiu analogišką bendrosios teisės sistemos šalyse taikomai verslo sprendimo vertinimo taisyklei. Tokiu keliu yra pasukusi Vokietija, kurios Akcinių bendrovių įstatymo 93 straipsnio 1 dalyje numatyta⁷⁴, jog valdymo organų nariai privalo atlyginti žalą, kilusią dėl verslo sprendimo, priimto nesilaikant protingumo pareigos, pareigos veikti bendrovės interesais ir turint atitinkamos informacijos. Šią poziciją taip pat pagrindžia ir rizikos paskirstymo teorijos (angl. *risk allocation theory*) šalininkai⁷⁵, kurie laikosi tos pozicijos, kad verslo sprendimo vertinimo taisyklė yra būtina tam, kad apsaugotų bendrovės vadovus nuo asmeninės atsakomybės už nuostolius, patirtus dėl sąžiningai ir bendrovės interesais priimto verslo sprendimo priėmimo. Autorės nuomone, būtų galima skirti šias pagrindines verslo sprendimo vertinimo taisyklės įtvirtinimo bent jau teismų praktikoje priežastis: a) nėra neklystančių asmenų, todėl teisinė sistema turi užtikrinti, kad asmenys nebijotų eiti bendrovės vadovo pareigų dėl pernelyg griežtų atsakomybės standartų, taikomų galimų klaidų atžvilgiu, t. y. taisyklė turi užtikrinti apsaugą nuo asmeninės atsakomybės; b) bendrovės vadovams turi būti užtikrinta teisė priimti rizikingus verslo sprendimus, kadangi tai viena esminių bendrovės ekonominio efektyvumo didinimo priemonių; c) teismai neturėtų nepagrįstai kištis į bendrovės vadovų veiklą, kadangi jie nėra verslininkai.

Išvados

1. Nuostolių sukėlęs verslo sprendimas visuomet vertinamas jau *ex post*, atsižvelgiant į tai, ar bendrovės vadovas *ex ante* galėjo ir turėjo numatyti nuostolių kilimo tiki-

73 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 20 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutavusi UAB „Metalo ženklai“ v. A. T. ir A. I.* (bylos Nr. 3K-3-334/2010).

74 *Deutsches Aktiengesetz* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2011-09-20]. <<http://www.aktiengesetz.de/>>.

75 Plačiau žr. Kraakman, R. R., *et al.*, *supra* note 3, p. 52; Palmiter, R. A. *Corporations: Examples & Explanations*. New York: Aspen Publishers, 2006, p. 188.

mybę. Jeigu atsakomybė bendrovės vadovui visuomet kiltų dėl rizikingu verslo sprendimu patirtų nuostolių, įvertintų *ex post*, tai kiltų grėsmė, kad bendrovės vadovai jau *ex ante* vengtų rizikuoti, kas atitinkamai ženkliai padidintų atstovavimo kaštus. Todėl būtina nustatyti aiškias ribas tarp rizikingų verslo sprendimų priėmimo laisvės ir asmeninės atsakomybės už juos.

2. Lietuvos teisinėje sistemoje rizikingi verslo sprendimai vertinami per fiduciariinių pareigų vykdymo prizmę, t. y. nustatant atitinkamus veikimo standartus, tačiau nėra vienodų šių sprendimų teisinio patikrinimo standartų.

3. Lietuvos teismų praktikoje rizikingų verslo sprendimų turinio vertinimui taikomi *akivaizdaus žalingumo, nepateisinamo rizikingumo, protingos verslo rizikos bei gerų verslo standartų* kriterijai. Tačiau šie kriterijai yra vertinamojo pobūdžio ir bendrovės vadovo priimto verslo sprendimo turinio vertinimas kaskart priklauso nuo to, kaip teismas aiškina ir taiko šiuos kriterijus, spręsdamas konkrečias bylas. Siekiant išvengti praktinių problemų, siūlytina vadovautis užsienio šalyse plačiai taikoma sprendimų teorija.

4. Tam, kad tiek vadovams, priimančiams rizikingus verslo sprendimus, tiek teismams, vertinantiems šių sprendimų teisėtumą, tiek patiems akcininkams, ketinantiems reikalauti žalos atlyginimo, būtų aišku, kokiais kriterijais reikėtų vadovautis vertinant vadovo priimamus rizikingus verslo sprendimus, siūlytina suformuluoti aiškią taisyklę, įtvirtinančią bendrovės vadovo veiksmų už priimamus rizikingus verslo sprendimus teistumo prezumpciją, turinio atžvilgiu analogišką bendrosios teisės sistemos šalyse taikomai verslo sprendimo vertinimo taisyklei.

Literatūra

- Albrechtas, J. Verslo rizika ir jos sumažinimo priemonės. *Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos*. 1999, 29(77): 4–15.
- Allen, T. W., et. al. Realigning the Standard of Review of Director Due Care with Delaware Public Policy: A Critique of Van Gorkom and Its Progeny as a Standard of Review Problem. *Northwestern University Law Review*. 2002, 96: 449–463.
- American Law Institute. *Principles of Corporate Governance: Analysis and Recommendations*. Saint Paul Minnesota: American Law Institute Publishers, 2011.
- Aronson v. Lewis, 473 A.2d 805 (Del 1984).
- Australian Corporation Act 2001 [interaktyvus]. 2001 [žiūrėta 2011-09-18]. <http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/ca2001172/>.
- Bakanas, A., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
- Beernard, I. *Tolkavyj ehkonomicheskij i finansovyyj slovar* [Explanatory Economic and Financial Dictionary]. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenie, 1997.
- Blake, C. *Sprendimų priėmimo menas. Kaip vadovauti verslui nuolat kintančiame pasaulyje*. Vilnius: UAB „Verslo žinios“, 2008.
- Branson, M. D. The Rule That Isn't a Rule – The Business Judgement Rule. *Valparaiso University Law Review*. 2002, 36(3): 631–654.
- Bratton, W. W. Berle and Means Reconsidered at the Century's Turn. *Journal of Corporation Law*. 2001, 26: 737–777.
- Cede & Co. v. Technicolor, Inc., 634 A.2d 345, 368-71 (Del. 1993).

- Clark, C. R. *Corporate Law*. Boston: Little, Brown and Company, 1986.
- Čerka, P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei? *International Journal of Baltic Law*. 2002, 10(1): 58–75.
- Deutsches Aktiengesetz* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2011-09-20]. <<http://www.aktien-gesetz.de/>>.
- Dietrich, N. The “Business Judgement Rule”: Whose Judgement? *Corporate Governance Review*. 2002, 14(4): 7–10.
- Eisenberg, A. M. The Divergence of Standards of Conduct and Standards of Review in Corporate Law. *Fordham Law Review*. 1993, 62(3): 437–468.
- Europos Komisijos 2011 m. balandžio 5 d. Žalioji knyga COM/2011/164 „ES įmonių valdymo sistema“ [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2011-09-01]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=58165&p_query=&p_tr2=2>.
- Federal Deposit Ins. Corp. v. Stahl*, 89 F.3d 1510, 1517 (11th Cir. 1996).
- Garškienė, A. *Verslo rizika*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997.
- Gevurtz, F. A. *Corporation Law*. St. Paul Minn: West Group, 2000.
- Giraldo, L. A. C. Factors Governing the Application of the Business Judgement Rule: an Empirical Study of the US, UK, Australia and the EU. *Universitas. Bogota (Colombia)*. 2006, 111: 115–166.
- Giraldo, L. A. C. Modern Conception of Business Judgement Rule: A Case Study on Delaware Jurisprudence. *International Law: Revista colombiana de derecho internacional*. 2005, 005: 13–39.
- Gold, S. A. A Decision Theory Approach to the Business Judgement Rule: Reflections on Disney, Good Faith, and Judicial Uncertainty. *Maryland Law Review*. 2007, 66(2): 398–474.
- Greenhow, A. The Statutory Business Judgement Rule: Putting The Wind Into Directors’ Sales. *Bond Law Review*. 1999, 11(1): 31–58.
- Greičius, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
- Grobova, P. R. *Riski v sovremenonom biznese* [Risks in the Contemporary Business]. Moskva: Allyens, 1994.
- Gronskas, V. *Prekinės verslininkystės rizika*. Kaunas: Technologija, 1997.
- In re Bear Stearns Litigation*, No. 600780/08. *International Ins. Co. V. Johns*, 874 F.2d 1447, 1458 n.20 (11th Cir. 1989).
- Irving Ehrenhaus v. John D. Baker, II, et al.*, No. 08 CVS 22632.
- Janelyn, P. Ng. The Business Judgement rule: Checking the Autocracy in the Boardroom. *UST Law Review*. 2007-2008, 52: 150–194.
- Jasevičienė, F.; Ginotienė, R.; Stankevičienė, V. *Bankų rizikos: sisteminiis požūris*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2000.
- Kancerevyčius, G. *Finansai ir investicijos. III atnaujintas leidimas*. Kaunas: „Smaltijos“ leidykla, 2009.
- Keay, R. A. The Director’s Duty To Take Into Account The Interests Of Company Creditors: When Is It Triggered? *Melbourne University Law Review*. 2001, 11: 315–339.
- Kiršienė, J.; Tikniūtė, A. Civilinė akcininko atsakomybė už bendrovės priveroles. *Jurisprudencija*. 2004, 55(47): 68–77.
- Kraakman, R. R., et al. *The Anatomy of Corporate Law. A Comparative and Functional Approach*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Kuznecova, E. V. *Finansovoe upravlenie kompaniej* [Financial Management of the Company]. Moskva: Pravovaja kultūra, 1995.
- Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Naktinienė, G. (vyr. redaktorė), et. al. [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 [žiūrėta 2011-09-18]. <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Limantra“ v. N. G.* (bylos Nr. 3K-3-130/2011).

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Saulėtekis v. I. K., L. M. ir R. P.* (bylos Nr. 3K-3-604/2006).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.* (bylos Nr. 3K-7-444/2009).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti AB „Barklita“ v. G. B. ir J. G.* (bylos Nr. 3K-3-528/2009).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Vajalio medienos gaminiai“ v. R. K., N. K.* (bylos Nr. 3K-3-228/2011).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 20 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutavusi UAB „Metalo ženklai“ v. A. T. ir A. I.* (bylos Nr. 3K-3-334/2010).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *laivų krovos AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“, D. B. ir R. M.* (bylos Nr. 3K-3-73/2008).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.* (bylos Nr. 3K-3-428/2008).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje *bankrutuojanti UAB „Balmeto Medis“ v. AB „Simega“* (bylos Nr. 3K-3-511/2011).
- Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 64-1914.
- Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 55-1046.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
- Mackevičius, J. Įmonių veiklos rizikų rūšys ir jų vertinimo būtinumas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2005, 5: 219–223.
- Martinkus, B.; Žilinskas, V. *Pinigai. Vertybiniai popieriai. Bankai*. Kaunas: Technologija, 2004.
- Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.
- Norkūnas, A. Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas. *Jurisprudencija*. 2002, 28(20): 112–118.
- Palmiter, R. A. *Corporations: Examples & Explanations*. New York: Aspen Publishers, 2006.
- Pereira, A. M., et al. *Directors' Liability: A Worldwide Review*. Netherlands: International Bar Association, 2006.
- Re Barings Plc & Others* [n° 5] [1999] 1 BCLC 433.
- Re Brazilian Rubber Plantations and Estates Ltd* [1911] 1 Ch 425.
- Re City Equitable Fire Insurance Co Ltd* [1925] Ch 407.
- Smith v. Van Gorkom*, 488 A.2d 858 (Del. 1985).
- United States v. Carroll Towing Co.* 159 F.2d 169 (2d Cir. 1947).
- Vaughan, E. J. *Risk Management*. Chicago: John Willey & Sons, 1997.
- Vermeule, A. *Judging under Uncertainty: An Institutional Theory of Legal Interpretation*. Harvard: Harvard University Press, 2006.

CIVIL LIABILITY OF THE DIRECTOR OF THE COMPANY FOR THE DAMAGES CAUSED TO THE COMPANY THROUGH RISK DECISIONS

Gintarė Jakuntavičiūtė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Making business decisions is risky. When conducting their tasks, corporate directors will have to make decisions that involve the balancing of risks and benefits for the corporation. It is more or less inevitable that some of these decisions will turn out to be detrimental to the company and/or third persons, including the shareholders and creditors. On the one hand, the shareholders should be protected from the unlawful acts of directors. On the other hand, the directors also are in need of protection, since, due to the permanent threat of personal liability, the corporate directors might become overly risk averse, which is detrimental to the corporation as a whole. Therefore, it is important to find the proper balance between the right to take risky business decisions and the personal liability of the corporate directors.*

In Lithuanian legal system there is no legal instrument that explicitly refers to the business judgement rule applicable to the common law countries, which constrains the fiduciary duty of care, shields corporate directors extensively from personal liability and insulates directorial decision-making from judicial review. The Lithuanian legal acts establish just fiduciary duties which can be treated as the statutory limits of the right to take risky business decisions. However, there is no common standard of judicial review. When reviewing business decisions, Lithuanian courts usually use such criteria as obvious maleficence, unjustifiable riskiness, rational business risk and good standards of business. However, these criteria are of an evaluative character and in different civil cases could be interpreted diversely. Therefore, we recommend to formulate a common rule which could be applied by courts in the process of business judgement evaluation. This rule substantially could be like a business judgement rule applied in the common law countries.

Keywords: *company director, civil liability, risky business judgements, business judgement rule, breach of fiduciary duties.*

Gintarė Jakuntavičiūtė, Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinė teisė, komercinė teisė, bendrovių teisė, civilinė atsakomybė.

Gintarė Jakuntavičiūtė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Business Law, Lecturer. Research interests: Civil Law, Commercial Law, Company Law, civil liability.

